

The Impact of Violence and Terrorism on the Effects of Iran's Political Economy with the International Trade Approach

Abstract

An international trade enables a country to obtain high quality goods and services at extremely affordable prices to meet the specific needs and wants of its people. International trade is one of the ways to quickly improve and access the economies of countries, although no country will be able to meet all its needs. In international trade, countries can exchange goods produced in their own country that are of higher quality and at lower costs with goods that they either do not specialize in producing or are satisfied with the highest price or the lowest quality of production. Ideas, policies and Attitudes in the national interest can be developed in the best possible way according to political resources and philosophy, and can be controlled and limited by supporting and encouraging or banning the activities of a company. These activities can include a range of individuals seeking change through terrorism and violence, which has been one of the most important obstacles to international trade in countries.

Keywords: Political and Social Activities, International Trade, Economies of Countries, Terrorism, Violence, National Interests

تأثیر خشونت و تروریسم بر آثار اقتصاد سیاسی ایران با رویکرد تجارت بین الملل

میترا توسلی^۱

تاریخ دریافت: ۱۸/۸/۱۴۰۰

ناصر آزاد^۲

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۶/۰۵

چکیده

تجارت بین الملل یک کشور را قادر می‌سازد کالاها و خدمات با کیفیت بالا و قیمت های فوق العاده مقرون به صرفه بدست آورد تا نیازها و نیازهای خاص مردم آن برآورده شود. تجارت بین المللی یکی از راه های بهبود و دستیابی سریع به اقتصاد کشورها است اگرچه هیچ کشوری قادر نخواهد بود تمام نیازمندی های خود را برطرف کند. کشورها در تحت تجارت بین المللی می توانند اجناس تولیدی کشور خود را که با کیفیت بلندتر و با مصارف کمتر تولید نموده اند با اجناس مورد تبادل قرار می دهند که یا در تولید آن تخصص ندارند و یا به بالاترین قیمت یا به کیفیت پائین تولید بستند می نمایند. ایده ها، سیاست ها و نگرش در منافع ملی با توجه به منابع و فلسفه سیاسی را می توان به بهترین شکل ممکن توسعه داد و با حمایت و تشویق یا با ممنوعیت فعالیت های یک شرکت را کنترل و محدود کرد. نتایج نشان می دهد این فعالیت ها می توانند گستره ای از افراد را که بدنبال تغییرات با توسل به تروریسم و خشونت که از دیرباز به عنوان یکی از مهمترین موانع بر سر راه تجارت بین المللی در کشورها بوده است را در بر گیرد و قراردادهای تجاری در عرصه بین الملل متأثر از تحریم های اقتصادی خواهد بود.

کلمات کلیدی: آثار اقتصاد سیاسی ایران، تجارت بین الملل، اقتصاد کشورها تروریسم، خشونت، منافع ملی

تجارت بین الملل باعث ایجاد اقتصاد جهانی می شود که در آن عرضه و تقاضا و بنابراین قیمت ها هم تحت تأثیر وقایع جهانی قرار می گیرند تجارت جهانی به کشورهای ثروتمند این امکان را می دهد تا از منابع خود - اعم از نیروی کار، فناوری یا سرمایه - با استفاده مؤثرتر کنند. از آنجا که کشورها دارای دارایی و منابع طبیعی مختلف (زمین، نیروی کار، سرمایه و فناوری) هستند، برخی از کشورها ممکن است همان کالاها را با کارایی بیشتری تولید کنند و بنابراین آن را ارزان تر از سایر کشورها می فروشند. اگر یک کشور نتواند کالایی مؤثر تولید کند، می تواند با تجارت با کشور دیگری که می تواند، آن را به دست آورد. این امر به عنوان تخصص در تجارت بین المللی شناخته می شود. (رابرت، ۱۳۷۱)

با گذشت زمان، تجارت احتمالاً روش های موثرتر و کم هزینه تری را برای پاسخگویی به نگرانی های ناشی از تهدیدات تروریست ها ایجاد می کند. با این وجود، فعالیتهای مداوم گروههای تروریستی بین المللی همچنان ادامه خواهد داشت تا مالیات پنهان از مشاغل آمریکایی را به صورت هزینه های اضافی بهره برداری دریافت کند. (گری اوندینگ، ۲۰۰۱)

دو سیستم سیاسی و اقتصادی در تعامل گسترده ای نسبت به یکدیگر به سر می برند و نظریات معطوف به تقدم هر کدام بر دیگری، بر وجهی از تقلیل گرایی گرفتار آمده است. در سیستم سیاسی، نزدیکترین تعامل با وجوه سیستم اقتصادی را داراست، به طوری که بر بُعد امنیت در هر دو ساختار عنایت شایانی می گردد. علاوه بر محیط داخلی، تعاملات این دو سیستم در محیط بین المللی نیز به روشهای مختلف به مطالعه در آمده است. (گیل، ۱۹۸۸)

در حال حاضر متغیرهای کمی به مدلهای ارتباط بین سیاست و اقتصاد وارد شد و معادلات گوناگون نیز در این زمینه به طراحی درآمده است و در نهایت براین امر تأکید می گردد که تحقق امنیت اقتصادی مستقل و مجرد از امنیت سیاسی، اجتماعی و امنیت ملی قابل پیگیری نیست و براین اساس امنیت اقتصادی از زمینه های مورد وفاق عمومی می تواند باشد.

کلمه ترور نخستین بار مورد استفاده واقع شد تا حکومت ترس به وجود آمده به دنبال انقلاب فرانسه در سال ۱۷۸۹ را توصیف نماید. نخستین واکنشهای قانونی در مقابل تروریسم و تلاش ها در زمینه تعریف این عنوان را می توان در قرن ۲۰ مشاهده کرد. علی رغم چندین دهه تلاش، حتی با تمرکز افزون تر بعد از حوادث ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱، تلاش های در جهت دستیابی به یک تعریف حقوقی پذیرفته شده به صورت عام با شکست مواجه شده است. امروزه به صورت شفافی ارائه یک تعریف منسجم حقوقی از تروریسم احساس می شود.

¹ Gerry Everding

² Gill

از سال‌ها پیش، مبارزه با تروریسم یکی از موضوعات اساسی در مباحث جوامع بین‌المللی بوده است که در پی حوادث وحشتناک و تماشایی ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱ که قلب ایالات متحده را نشانه گرفت، و بر این واقعیت که هیچ‌کس از تروریسم در امان نیست، به روشنی صحنه گذاشته است (طیب، ۱۳۹۵). تروریسم بین‌المللی، نه تنها تلاش‌های جامعه جهانی را در مقابله با تروریسم عقیم ساخته، بلکه موجب شده است که بسیاری از کشورها از عدم توافق بر سر مفهوم تروریسم سوء استفاده کنند و از آن به مثابه ابزاری برای نیل به اهداف خود استفاده نمایند. (صادقی حقیقی، ۱۳۹۷: ۲۴)

تروریسم بین‌المللی استفاده از خشونت توسط تروریسم یا تهدید به خشونت، باعث خارج شدن تعداد زیادی از عملیات‌هایی می‌شود که به طور خاص تروریستی به شمار می‌روند. مانند از کاراندازی سیستم‌های مخابراتی با استفاده از وسایل الکترونیکی یا وارد کردن ارز و پول تقلبی به کشور که ضررهای فراوانی به اقتصاد ملی وارد می‌کند، یا ارسال نامه‌های پستی الکترونیکی که حامل ویروس می‌باشد از جمله عملیات تروریستی است که در آنها از خشونت استفاده نمی‌شود.

اعتقاد به نقش انگیزه‌های سیاسی در بسیاری از جرائم سیاسی دارد اما معتقد است که این نقش نمی‌تواند به عنوان مبنایی برای تعریف جنایت تروریستی که تلاش برای اشاعه رعب و وحشت را ویژگی آن می‌داند قرار بگیرد. ویلکینسون انگلیسی از هواداران این رویکرد و نظریه به شمار می‌رود. وی تروریسم را استفاده از سلاح و بمب یا خشونت علیه مردن بی‌گناه و ترساندن تعداد زیادی از مردم و اشاعه وحشت در میان آنها تعریف می‌کند (پولاچک^۱، ۱۹۸۰: ۵۵).

مطالعات تجربی مختلفی در راستای یافتن فعالیت‌های سیاسی و اجتماعی بر پدیده‌های مبارزه با خشونت و تروریسم در تجارت بین‌الملل وجود دارد که این تاثیر گذاری موجب میزان و درجه رشد و یا کاهش سرمایه گذاری خارجی در کشورها با شاخص‌های سیاسی و اقتصادی همراه است اگرچه، تحقیقات جدید سعی به چالش کشیدن نظر آن‌ها دارد.

نهادهای پژوهشی بین‌المللی تروریسم اقتصادی را به این صورت تعریف کرده‌اند و آن را متفاوت از جنگ اقتصادی دانسته‌اند: «در "جنگ اقتصادی" که توسط حکومت‌ها علیه سایر کشورها انجام می‌شود، "تروریسم اقتصادی" توسط بازیگران فراملی یا غیردولتی انجام می‌شود که می‌تواند به طور غیرعلنی یا مخفیانه یا غیرمستقیم مورد حمایت یک کشور خاص علیه کشور دیگر باشد. این امر می‌تواند اقدامات بی‌ثبات‌کننده متنوع، هماهنگ و پیچیده یا گسترده برای از بین بردن ثبات اقتصادی و مالی دولت هدف گرفته شده را موجب شود. گروهی از دولت‌ها یا جوامع (مانند اقتصادهای بازار محور در جوامع غربی) مبادله تجاری را با انگیزه‌های ایدئولوژیکی، پولی یا مذهبی یا سیاسی انجام می‌دهند» (پولاچک، ۱۹۸۰: ۵۵).

^۱ Polachek

دهند. این اقدامات چنانچه بوقوع بپیوندند ممکن است خشونت آميز باشند، و می توانند تأثیرات آنی یا اثرات روانی داشته باشند که به نوبه خود عواقب اقتصادی را نیز در برخواهند داشت.^۱

ایران در اقتصاد سیاسی بین المللی به ویژه در فرایند سیاستگذاری اقتصادی نفت، نقش مؤثری در نظام جهانی ایفا میکند. جایگاه یابی ایران در نظام جهانی تابعی از موقعیتهای ژئوپلیتیکی و اقتصاد سیاسی نفت است. اگر کشورهای خاورمیانه از قابلیت راهبردی مؤثری برخوردار باشند، آنگاه سیاست انرژی بدون ضرورت های راهبردی شکل نمی گیرد. امنیت انرژی در اقتصاد سیاسی بین المللی به مفهوم شرایطی است که اولاً، هیچگونه محدودیتی برای تولید، انتقال و مبادله انرژی در اقتصاد سیاسی بین المللی ایجاد نشود. ثانیاً، هر گونه فرایند معطوف به قدرت در ادبیات راهبردی کشورهای صنعتی رابطه مستقیمی با اقتصاد و سیاست بین الملل ایجاد می کند.

هدف کلی از این موضوع تأثیر تروریسم و جنگ بر تجارت بین المللی است و برای شناسایی تأثیر تروریسم بر تجارت به طور تجربی، ما از یک مدل ثقل تجارت استفاده می کنیم و اقدامات مختلف تروریستی، بی ثباتی داخلی و درگیری خارجی را اضافه می کنیم. ما دریافتیم که خشونت به شدت بر الگوی تجارت تأثیر می گذارد. کشورهایی که گرفتار تعداد بیشتری از حملات تروریستی هستند، نسبت به کشورهای دیگر که از تروریسم رنج نمی برند، به طور قابل توجهی با یکدیگر تجارت می کنند. این یافته برای تعدادی از تغییرات، از جمله مجموعه گسترده و متنوعی از اقدامات خشونت آميز جایگزین بهتری است.

۱- مبانی نظری

۱-۱ مفهوم تروریسم

تروریسم از واژه ای مبهم در عرصه بین المللی است که به علت پیچیدگی مفهوم و مصادیق آن با نوعی «بحران معنا» در تعریف و تهدید قلمرو آن مواجه هستیم. واژه ترور^۲ واژه ای فرانسوی است. همان گونه که در آکسفورد، لغت نامه دهخدا و فرهنگ عمید، و دیگر فرهنگ ها آمده است. لغت شناسان در تشریح واژه ترور می گویند که ترور یعنی هراس، هراس افکنی، ایجاد ترس و وحشت. تهدید مردم که گاهی اوقات به قتل منجر می شود. معجم الوسیط، واژه ترور را مترادف واژه ارهاب قرار داده و می گوید «ارهب فلانا ای خوفه و فزعه» یعنی فلانی را ترساند، وحشت زده کرد. سپس می گوید «ارهابیون» صفتی است که بر کسانی اطلاق می شود که برای تحقق اهداف سیاسی خود، روش خشونت و ترساندن را در پیش می گیرند. بنابراین: هر فردی و یا هر گروهی از راه ترس، خشونت، قتل و وحشت برای نیل به یک هدف سیاسی اقدام کند تروریست است و عمل ارتكابی او ترور است، و راه او تروریسم است. همان گونه که در فرهنگ عمید هم می گوید، تروریسم روش کسانی است که آدم کشی و تهدید مردم،

¹ Programme (PDF). Roundtable on 'Economic Terrorism'. Geneva Centre for Security Policy. July 11–12, 2005. Archived from the original (PDF) on September 27, 2007

² Therror

و ایجاد خوف و وحشت را به هر طریقی که باشد برای رسیدن به هدف های سیاسی خود از قبیل: تغییر حکومت، و یا در دست گرفتن زمام امور لازم و مباح می دانند. (بارو، ۱۹۹۴)

همچنین تروریسم دارای اصول و قواعد هدفمند با سازماندهی شبکه ای مشخص و نظریه مند است و می توان آن را از ترور که بیشتر شامل اعمال خشونت آمیز، غافلگیرانه و هدفمند می شود، جدا کرد. بنابراین میتوان گفت، تروریسم ناشی از نوعی جریان است که برخلاف ترور که عملی فردی و ضربتی است و در کوتاه مدت انجام می پذیرد؛ جریانی گروهی، سازمان یافته و مستمر است که اهداف متنوع تری را پوشش می دهد که می تواند در جایگاه نوعی استراتژی سیاسی یا حتی نظامی قرار گیرد. به این معنی تروریسم جریانی است که می کوشد به کمک روشی از هراس افکنی و وحشت پراکنی مبتنی بر قهر و زور، دیدگاه های خویش را پیش ببرد. عامل دیگر که بر اساس آن تروریسم از ترور تمیز داده می شود، نوع و آماج اهداف انتخاب شده است. بر این اساس، ترور نوعی عمل غافلگیرانه و ناگهانی برای از پای درآوردن مخالف و دشمن است، اما تروریسم با جوهره سیاسی، اجتماعی و عمل فراتر از قتل غافلگیرانه تعریف می شود. در واقع در تروریسم، قتل یا وحشت افکنی لزوماً معطوف به مقتول یا جمعیت مورد تعدی نیست، بلکه در پی آن است تا با تعرض و تعدی به جمع یا هدفی کوچک، جمعیت و جامعه بزرگ را با هراس و انفعال مواجه کند، و به اهداف خود دست یابد. (قادری کنگاوری، ۱۳۹۰: ۲۱۷)

تروریسم اقتصادی، سیاستی است که امریکای عصر دونالد ترامپ به بهانه های واهی علیه ایران در پیش گرفته است. هدف نهایی امریکایی ها مثل همیشه روشن است، نابودی اقتصاد ایران به هر قیمت و به هر وسیله بدون توجه به هیچ گونه اصول اخلاقی. کاری که امریکا در ماه های اخیر انجام داده با توجه به نداشتن مشروعیت حقوقی بین المللی نمونه تروریسم اقتصادی است. برای مشروعیت زدایی از اینکار می توان از این مفهوم استفاده و نسبت به گسترش تروریسم اقتصادی هشدار داد. تروریستهای نظامی مردم بی گناه را هدف قرار می دهند و هدفشان ایجاد رعب و وحشت و بهره برداری سیاسی است. کار امریکا و سازمانهایی مثل اف دی دی هم تروریسم اقتصادی با هدف ایجاد ترس و وحشت اقتصادی در میان مردم کشور مورد هدف و شرکت های جهان با هدف بهره برداری سیاسی است.

۱-۲ مفهوم خشونت

والتر لاکولر، تروریسم را به کارگیر یا تهدید با به کارگیر خشونت، روش مبارزه، یا استراتژی برا به دست آوردن اهداف تعریف می کند. عبارت شرور شاید معادل مناسبی در ادبیات دینی برای تروریست باشد. شرور، شخری است که قوا شیطنت یعنی قوه غض و شهوت در او به صورت منفی رشد کرده و برا رسیدن به اهداف خود از زورگویی، زدن و کشتن و سایر تعدیات استفاده می کند. امام خمینی، (۱۳۹۲) و از دیدگاه آیت الله خامنه ای به کارگیری خشونت یا تهدید به به کارگیر خشونت، انجام قتل و ایجاد

¹ Barro,

نامنی علیه یک عده انسان بیگناه (زن، مرد، کوچک و بزرگ)، بدون دشمنی، بدون جرم و بدون تعیین زمان و مکان از عناصر اصلی در تعریف و شناخت ماهیت تروریسم است. برخی معتقدند کلمه **Violence** در انگلیسی به معنای خشونت از کلمه لاتین **Violentia** مشتق شده است و آن به معنای اظهار قدرت (زور) به شکل کنترل نشده در پاسخ به استفاده متعمدانه از آن است. در حالی که عده‌ای دیگر عقیده دارند این کلمه از ترکیب واژه لاتینی **vis** به معنای قدرت و **latus** به معنای حمل است. یعنی خشونت از نگاه تاریخی به معنای حمل کردن قدرت و نیرو در مقابل شخص یا چیزی است. در زبان عربی نیز خشونت نشانگر رفتاری است که مفهوم شدت و توبیخ و سرزنش و زدن را می‌رساند. در زبان عربی خشونت رفتاری مبتنی بر عمل یا گفتار است اما در انگلیسی خشونت رفتاری فیزیکی و مادی است و این نشان می‌دهد که مصادیق لغوی خشونت در زبان عربی گسترده‌تر از زبان انگلیسی است.

بنابر این محققان خشونت را بر اساس سه رویکرد تعریف می‌کنند:

رویکرد اول، طرفداران این تعریف معتقدند خشونت، استفاده از نیروی فیزیکی برای آزار و اذیت کردن اشخاص یا اتلاف اموال است. از این تعریف، به تعریف چارلز ریورا و کنت سویتز می‌رسیم: استفاده ناعادلانه از زور از سوی عده‌ای از افراد برای آزار رساندن به دیگران و ضرر زدن به دارایی آنها. رویکرد دوم، در واقع کمی جلوتر از نظریه اول است و مفهوم خشونت را علاوه بر استفاده عملی، تهدید به آن را نیز در بر می‌گیرد. تعریف ساندر پل روکیخ در همین چارچوب است: استفاده نامشروع از زور یا تهدید به استفاده از آن برای آزار و اذیت دیگران.

رویکرد سوم، به خشونت نگاه شمولی‌تری است، به گونه‌ای که خشونت را مجموعه‌ای از اختلالات و تناقضات نهفته در ساختار و بافت اجتماعی و اقتصادی و سیاسی جامعه برشمرده است. از این جهت عنوان خشونت ساختاری یا بنیادی به آن اطلاق کرده‌اند. این گونه از خشونت دارای شکل‌های متعددی است که در فقدان تکامل ملی در بافت یک جامعه مانند تلاش برخی گروه‌ها برای جدایی طلبی و فقدان عدالت اجتماعی شکل می‌گیرد. برخی نیز عنوان خشونت مخفی را بر آن می‌گذارند، زیرا خشونت نهفته در بافت اجتماعی سیاسی و فرهنگی جوامع می‌باشد.

۱-۳ مفهوم تجارت بین الملل

بازاریابی بین المللی استفاده از اصول بازاریابی توسط صنایع در یک یا چند کشور است. به لطف پیشرفت های بازاریابی بین المللی، شرکت ها برای انجام تجارت تقریباً در همه جای دنیا آزاد هستند است.

به عبارت ساده، بازاریابی بین المللی، تجارت کالا و خدمات در میان کشورهای مختلف است. روش برنامه ریزی و اجرای نرخ ها، ارتقاء و توزیع محصولات و خدمات در سراسر جهان یکسان است. در سال های اخیر، شرکت ها محدود به مرزهای ملی خود نیستند، و شرایط برای بازاریابی بین المللی باز

می باشد. با افزایش روزافزون خواسته ها، انتخاب ها، ترجیحات و سلیقه های مشتریان، اقتصاد در حال گسترش و بازاریابی رقابتی تر می باشد. بنابراین، سازمان ها باید به سرعت به خواسته های مشتریان با استراتژی های بازاریابی تعریف شده واکنش نشان دهند (بلومبرگ^۱، ۲۰۰۶: ۵۶۶)

کلمه "بازاریابی بین المللی" به عنوان تبادل کالا و خدمات در سراسر مرزهای ملی برای برآوردن نیازهای مشتریان تعریف شده است. این شامل تجزیه و تحلیل مشتری در کشورهای خارجی و شناسایی بازار هدف است. شرکت کنندگان عمده در بازاریابی بین المللی به شرح زیر هستند:

- شرکت های چند ملیتی: یک شرکت چند ملیتی سازمانی است که تولید کالا و خدمات را در یک یا چند کشور به غیر از کشور اصلی خود تضمین می کند. چنین سازمان هایی دفاتر خود، میزهای کمک یا مجموعه های صنعتی را در سراسر کشور دارند و معمولاً یک دفتر مرکزی متمرکز دارند که در آن مدیریت جهانی را هماهنگ می کنند.
  - صادرکنندگان: آنها فروشندگان خارج از کشور هستند که محصولات را می فروشند و با رعایت صلاحیت های لازم، خدمات را در سراسر کشور خود ارائه می دهند.
  - واردکنندگان: آنها خریداران خارج از کشور هستند که با رعایت صلاحیت، محصولات و خدمات را از صادرکنندگان خریداری می کنند. واردات توسط یک ملت صادراتی صورت گرفته از کشور دیگر است.
  - شرکت های خدماتی: یک شرکت خدماتی با تجارت در خدمات و نه بر روی کالاهای فیزیکی و قابل لمس درآمد کسب می کند. یک شرکت حسابداری عمومی بهترین نمونه یک شرکت خدمات است. درآمد در اینجا با تهیه بازده مالیات بر درآمد، انجام خدمات حسابرسی و با حفظ سوابق مالی حاصل می شود.
- بسیاری از شرکت ها معتقدند که اگر فقط در یک بازار واحد مانند بازار ایالات متحده و بازار جهانی متمرکز شوند، اهدافشان محدود است. بنابراین، برای غنی سازی حضور در بازار خود، این شرکت ها همیشه در جستجوی فرصت های بهتر در سراسر جهان هستند.

۱-۴ اقتصاد سیاسی ایران

ازمنظر اقتصاد سیاسی در جمهوری اسلامی ایران تغییرات مهمی متفاوت از ماهیت و محتوای انقلاب اسلامی در حوزه های مختلف صورت گرفته است این تغییرات طی چهارده دوره از نوگرایی به بنیاد گرایی و سنت گرایی در حوزه فرهنگ و ایدئولوژی از سرمایه داری صنعتی و جهت گیری خرده بورژوازی و در حوزه سیاسی از دموکراسی لیبرال و کثرت گرایی سیاسی به نوعی دموکراسی توده ای تئوکراسی و پوپولیسم صورت گرفته است مقاله حاضر می کوشد روند شکل گیری جریان های فکری را در پیوند با رویکردهای اقتصادی و ایجاد جناحهای سیاسی و بلوک های قدرت بررسی نماید (رابطه

^۱ Blomberg, S.

ایده‌ها با منافع و موضع سیاسی) و با توجه به ماهیت گفتمان و گروه‌ها و جابجایی آنها در هرم قدرت امکان یا عدم امکان تحقق توسعه و دموکراسی در ایران را مورد ارزیابی قرار می‌دهد.

۱-۵ مفهوم تحریم اقتصادی

تحریم به طور کلی به دو دسته اقتصادی و غیر اقتصادی تقسیم می‌شوند. تحریم اقتصادی به معنای توقف عمدی یا تهدید به توقف روابط معمول تجاری یا مالی یک دولت است (آذربایجانی، ۱۳۹۴: ۳). تحریم‌ها یا به عبارت درست‌تر مجازات‌های اقتصادی، محدودیت‌های اقتصادی و بازرگانی گسترده یا محدودی هستند که توسط یک کشور یا گروهی از کشورها علیه کشوری دیگر وضع می‌شوند. تحریم‌های اقتصادی از جنبه‌های تجاری و مالی برخوردارند که از مصادیق تجاری آن ممنوعیت‌هایی از جمله ممنوعیت صادرات و واردات، وضع تعرفه‌ها، ایجاد موانع تجاری و... می‌باشد و از جنبه مالی تحریم‌کننده برانجام مبادلات مالی، نقل و انتقال پول و مواردی از این دست علیه کشور تحریم‌شونده، ممنوعیت اعمال می‌نماید یا با توجه به نفوذ و قدرت خود در عرصه بین‌الملل از انعقاد هرگونه قرارداد سرمایه‌گذاری، انعقاد قراردادهای وام، همکاری‌های فنی و... جلوگیری می‌کند. (مرزبان، ۱۳۹۴: ۶۳)

۲- پیشینه پژوهش

مبینی کشه و امیدی (۱۳۹۸) در پژوهشی به بررسی موج چهارم تروریسم و روندهای آینده تروریسم بین‌الملل پرداختند تجزیه و تحلیل داده‌های موجود مبتنی بر روش تحلیل روند نمایانگر آن است که استفاده از سلاح‌های غیر متعارف توسط تروریست‌ها در آینده گسترش می‌یابد، تهدیدات ناشی از تروریسم سایبری و اینترنتی در آینده افزایش می‌یابد، تروریست‌ها در آینده از حملات انتحاری بیشتری استفاده خواهند کرد و در مدیریت تهدیدات تروریستی در آینده، تروریسم وطنی نقش مهمی ایفا می‌کند.

انصاری سامانی و همکاران (۱۳۹۷) در پژوهشی به بررسی تروریسم و تجارت خارجی ایران ۲۰۱۵-۱۹۹۹ پرداختند نتایج نشان داد که افزایش حملات تروریستی در کشور عراق علی‌الخصوص با پیدایش گروه تروریستی داعش موجب کاهش چشمگیر در تجارت بین‌الملل و افزایش فرار سرمایه در بازه زمانی مورد مطالعه برای کشور ایران شده است.

پاداش و خداپناه (۱۳۹۶) در پژوهشی به بررسی تحلیلی از شیوع تروریسم منطقه‌ای و تأثیر آن بر محیط کسب و کار در ایران پرداختند. نتایج نشان داد که فعالیت‌های تروریستی منطقه به ویژه در دهه اخیر، موجب افزایش ناامنی اقتصادی شده، ریسک سرمایه‌گذاری را بالا برده و سطح تجارت خارجی ایران را به صورت منفی تحت تأثیر قرار داده است.

۳- سوالات پژوهش

• آیا خشونت و تروریسم بر اقتصاد سیاسی ایران و کسب و کارهای بین المللی تاثیر دارد؟

• آیا خشونت و تروریسم بر اقتصاد سیاسی ایران و تجارت بین الملل دارد؟

۴- بحث و تحلیل

۴-۱- تاثیر اقتصاد سیاسی ایران، خشونت تروریسم بر کسب و کارهای بین المللی

نتایج نشان می دهد اقتصاد سیاسی ایران معمولاً مورد تحریم رسمی دولت‌ها قرار نمی گیرند، می توانند جریانات عادی تجارت را بر هم زنند. این فعالیت‌ها می توانند گستره ای از افرادی را که بدنبال تغییرات صلح آمیز هستند تا آن دسته که بدنبال تغییرات با توسل به خشونت و تروریسم هستند را در برگیرد. یکی از محبوبترین فعالیت‌های فعالان سیاسی و اجتماعی شرکت‌های هستند که در بازارهای جهان سوم به فروش می رسانند از نظر این شرکت‌ها نیروی قدرتمندی در جمع آوری آرای عمومی باید باشد تا نیروی سیاسی نادیده گرفته نشود.

تروریسم فارغ از تمام آثار سیاسی و امنیتی که بر جغرافیای تحت حکومتش می گذارد، اقتصاد کشورها را نیز مهمان نامنی می کند. طبق شواهد آماری و تجربی موجود، یکی از اهداف اصلی تروریسم منحرف کردن محیط کسب و کار از حالت عادی به حالت بحرانی است. از منظر اقتصادی، تروریسم به عنوان تهدیدی اساسی برای جوامع و نیز چالشی بزرگ برای کسب و کارها در همه سطوح، به ویژه بین المللی است. از این رو، تولیدکنندگان، توزیع کنندگان و مشتریان تحت تاثیر تروریسم قرار دارند. تروریسم از طریق ناامنی و ایجاد اختلال در محیط کسب و کار موانع بسیاری بر سر راه ایجاد کرده و هزینه مبادله را افزایش می دهد.

شرکت‌های چند ملیتی با هدف بی احترامی به دولت و رابطه آن با شرکت‌ها، دزدیدن متخصصات برای تامین مالی اهداف تروریستی، استفاده از آنها به عنوان وثیقه در منازعات سیاسی یا اجتماعی را برای تحمیل وحشت در یک کشور مورد هدف قرار می گیرد. یازده سپتامبر، هزینه تجارت داخلی و بین المللی را افزایش داد. سلطه آمریکا بر امور جهانی کسب و کارهای این کشور را در معرض انبوهی از عدم قطعیت‌ها از خطر روز افزون خشونت سیاسی گرفته تا خطر سرمایه گذاری را در بازارهای نوظهور قرار می دهد و به همین دلیل می توان پیش بینی کرد که کسب و کارها اهداف جذابی برای تروریست‌ها هستند.

بخش تجارت بین الملل در اکثریت کشورهای در حال توسعه در کنار سرمایه گذاری خارجی به عنوان یکی از اهرم های اصلی رشد و توسعه اقتصادی مورد توجه است و آثار تحریم‌ها بر ساختار تجارت خارجی و مخصوصاً ترکیب واردات و صادرات که جزء لاینفک برای رشد و توسعه اقتصادی قلمداد می شود، حائز اهمیت است. تجارت خارجی از طریق واردات کالاهای سرمایه ای و واسطه ای و صادرات کالاهای تولیدی، رشد اقتصادی کشورهای در حال توسعه را افزایش می دهد. (مرزبان، ۱۳۹۴: ۱۳)

۲-۴ سنجش و ارزیابی آسیب پذیری سیاسی

حداقل به تعداد فلسفه‌های سیاسی، تنوع‌های اقتصادی و تفاوت‌های فرهنگی، دلیلی برای آسیب پذیری سیاسی یک شرکت وجود دارد. برخی از شرکت‌ها آسیب پذیرتر از دیگران هستند، چون مورد توجه خاص دولت قرار می‌گیرند. بسته به مطلوبیت یک شرکت این توجه ویژه ممکن است منجر به اقدامات مثبت یا منفی در حق شرکت شود. عواملی که در ریسک ملی تأثیر دارند عبارتند از: ریسک سیاسی، ریسک سیاستگذاری اقتصادی، ریسک ساختار اقتصادی و ریسک نقدینگی تقسیم می‌شوند.

اول - ریسک سیاسی

این نوع ریسک نشان دهنده میزان قدرت و ثبات سیاسی در سطح ملی و بین‌المللی، در زمینه پدیده‌هایی مانند جنگ، ناآرامیهای اجتماعی، فساد، جرم و جنایت و... است. ریسک سیاسی از نظر وزنی ۲۲٪ ریسک ملی را تعیین می‌کند و ۱۱ عامل مختلف در زیر دو عنوان کلی ثبات سیاسی و کارایی سیاسی تقسیم می‌شود.

ثبات سیاسی نشان دهنده وضعیت سیاسی از نظر تهدیدهای امنیتی داخلی و خارجی مانند جنگ و ناآرامیهای اجتماعی است. کارایی سیاسی نشان دهنده اداره مطلوب کشور است و به عواملی مانند میزان جرم و جنایت، فساد اداری، دیوان‌سالاری، نهادهای مدنی و تغییرات در دولت در جهت تأمین اهداف اقتصادی بستگی دارد. (گیل، ۱۹۸۸)

دوم - مخاطرات سیاستگذاری اقتصادی

این ریسک نشان دهنده کیفیت و ثبات سیاستهای اقتصادی است که در قالب ۲۷ عامل مختلف در پنج زیر گروه شامل سیاستهای پولی، مالی، ارزی، تجاری و مقرراتی ارزیابی می‌گردد. این نوع ریسک از نظر وزنی ۲۸٪ ریسک ملی را در برمی‌گیرد که بیشترین سهم در تعریف ریسک ملی به شمار می‌رود. (بوران، ۱۳۷۸)

سوم - مخاطرات ساختار اقتصادی

ریسک ساختار اقتصادی، قدرت پرداخت بدهی ملی به خارجها را می‌سنجد. این نوع ریسک از نظر وزنی ۲۷٪ ریسک ملی را به خود اختصاص می‌دهد. (ماهنامه اقتصاد سیاسی)

چهارم - مخاطرات نقدینگی

این ریسک، عدم تعادل بالقوه میان منابع و تعهداتی را که می‌تواند نهادها و بازارهای مالی آشفته سازد، ارزیابی می‌کند. همچنین ریسک نقدینگی، ثبات پشتوانه سرمایه کشور را اندازه می‌گیرد. این نوع ریسک ۲۳٪ از ریسک ملی را شامل می‌شود. (برگستر، ۱۳۷۸)

۳-۴ تاثیر خشونت و تروریسم بر اقتصاد سیاسی ایران و تجارت بین‌الملل

خشونت ریسک دیگری در برابر شرکتهای چندملیتی است اگر چه معمولاً از سوی دولت آغاز نمی‌شود، باید در ارزیابی آسیب پذیری سیاسی، فعالیت‌های دولتی مورد توجه قرار گیرد. در سال‌های اخیر در

بسیاری از کشورها از جمله آمریکا، روسیه، مصر و به تازگی در هنگ کنگ، تظاهرات صلح طلبانه به خشونت تبدیل می شود و هر دو طرف معمولاً یکدیگر را آغاز کننده خشونت می دانند و سرزنش می کنند. با انقلاب صنعتی فعالیت شرکت های چندملیتی تشکیل شد و این شرکت ها با همکاری بانک های بزرگ در کشور مادر، اقتصاد کشورهای توسعه نیافته را بدست آوردند. مفهوم شرکت چند ملیتی در طول حیات خود به نام های گوناگون نامیده شده است: «موسسه بازرگانی بین المللی»، «بنگاه بین المللی»، «گروه شرکت های بین المللی»، «بنگاه چند ملیتی»، «شرکت های چند ملیتی»، «واحد بازرگانی بین المللی»، «گروه هم بسته بین المللی» و حتی «هیولای شرکتی ایالات متحده» (پل سوئز و دیگران، ۱۳۵۸، ص ۷۰).

با توجه به اینکه در جهان همه ساله همچنان قربانی هزاران حمله تروریستی است. تروریسم اهداف متفاوتی دارد. شرکت های چند ملیتی با هدف بی حرمتی به دولت و رابطه آن با شرکت ها، دزدیدن متخصصان برای تامین مالی اهداف تروریستی، استفاده از آنها به عنوان وثیقه در منازعات سیاسی یا اجتماعی برای تحمیل وحشت در یک کشور هدف قرار می گیرد.^۱

قدرت و روابط تجاری در موفقیت سازمانهای تجارت بین الملل نقش بسزایی دارد زیرا بزرگترین تهدید علیه صلح و تجارت در قرن ۲۱، نه اقدامات نظامی کشور به کشور یا تمدن به تمدن، بلکه اختلافات مدنی و تروریسم است. (آزاد و چتروز، ۱۳۹۹)

وقوع حملات تروریستی واقعه ای ناگوار برای تجارت یک کشور و حتی جهان است. این واقعه به این گونه تعریف شده است: استفاده و یا تهدید به استفاده از خشونت توسط افراد و یا گروه ها برای به دست آوردن مقاصد سیاسی و یا اجتماعی.^۲ حملات تروریستی دارای شکل های گوناگونی از جمله هواپیما ربایی و یا بمب گذاری در مکانی و قتل و غیره می باشد که در تمام شکل آن این گروه ها از اهرم فشار بر دولت ها برای تن دادن به تمایلات سیاسی و اجتماعی تروریست ها استفاده می کنند. گروه های تروریستی با انجام حملات متعدد و استفاده از خشونت ها در زمینه های گوناگونی برای کشور مورد هدفشان هزینه به بار می آورند. یکی از مهمترین مسائل موجود در بین کشورها تجارت و دادستد بین المللی است (لنین و همکاران^۳، ۲۰۰۲) معایب کشورهای مبدأ که سرمایه گذاری خودشان را با کشورهای مقصد انجام می دهند زیرا از بین رفتن و یا صدمه دیدن زیر ساخت های اقتصادی بدر آن کشور و محدود شدن روند داد و ستد های تجاری و از بین رفتن سرمایه گذاری های انجام شده از جمله نتایج اقتصادی وقوع حملات تروریستی در یک کشور می تواند باشد.

سرمایه گذاری خارجی نقش مهمی در تجارت دارد. سرمایه گذاری خارجی میزان فقر و بیکاری را در یک کشور کاهش می دهد. در واقع میتوان گفت سرمایه گذاری خارجی یکی از مهمترین منابع رشد

^۱ وقایع ۱۱ سپتامبر ۲۰۱۱

^۲ Alberto

^۳ Lenain & et al

اقتصادی یک کشور است. سرمایه‌گذاری خارجی شامل انتقال دارایی یا اموال مادی و معنوی از یک کشور به کشور دیگری برای به‌کارگیری آنها در کشور مذکور با هدف ایجاد توسعه و رفاه است که تحت کنترل کامل و یا نسبی مالک آن‌ها قرار دارد (سورناژه^۱، ۲۰۱۰).

۵- چشم‌اندازه فعالیت‌های اقتصاد سیاسی ایران با شرکت‌های چند ملیتی

مصرف‌کنندگانی که در سراسر دنیا به رسانه‌های بین‌المللی دسترسی دارند با شرکت‌های خارجی در ارتباط هستند و بدنبال انواع کالاها و خدمات هستند. تجارت جهانی یک فعالیت اقتصادی مهم بین کشورهای محسوب می‌شود. به دلیل این اهمیت شرکت‌ها برای تجارت بین‌المللی به نفع خود می‌کوشند. در نتیجه تشدید رقابت، گرایش به سمت حمایت از تولیدات داخلی بیشتر شده است. در صورتی که مزایای تغییرات اجتماعی، سیاسی و اقتصادی بصورت کامل درک می‌شود زیرا تجارت آزاد بر سراسر بازار جهانی غلبه خواهد یافت. تاسیس سازمان تجارت جهانی یکی از بزرگترین پیروزی‌های تجارت آزاد در طی تاریخ بوده است. (چنری^۲، ۱۹۹۸).

شرکت‌هایی که بدنبال راه‌هایی برای کارآمدی بیشتر، بهبود بهره‌وری و گسترش دسترسی جهانی برای حفظ توانایی خود در واکنش سریع و تحویل محصولات مورد نیاز بازارها هستند. اگرچه، سرمایه‌گذاری کشورهای در زمینه فناوری اطلاعات عامل مهمی در رشد اقتصاد به شمار می‌آید. تلفن همراه، اینترنت و سایر دستگاهها مبتنی بر فناوری اطلاعات، شانس‌هایی را برای ظهور اقتصادهای جدید و قدرتمند شدن آنها فراهم کرده است. ابتکارات جدید در زمینه تجارت الکترونیکی موجب پدید آمدن تجارت بین‌المللی و بهبود اقتصادی شرکت‌های چند ملیتی شده است. برخلاف تکنولوژی‌هایی مانند راه آهن، تلفن یا برق سالها طول کشید تا به کشورهای در حال توسعه برسد، اینترنت به سرعت در سراسر جهان فراگیر شد و فناوری اطلاعات باعث رشد اقتصاد ملت‌ها شود زیرا این کشورها با ارزیابی توسعه اقتصادی و بازاریابی را در جامعه سیاسی شرکت‌های چند ملیتی راحت‌تر می‌کنند تا موانع و محدودیت‌های کمتری برای تجارت با زیرساخت‌های خدمات تجاری، اجتماعی، مالی را بین کشورها با توسعه اقتصادی از میان بردارند (آزاد، ۱۳۹۹).

۶- تاثیر تحریم‌ها بر اقتصاد سیاسی ایران

تحریم‌های اقتصادی با توجه به نوع و کاربرد خود موجب محدودیت‌هایی می‌شوند که می‌تواند اجرای تعهدات را در قراردادهای تجاری با مشکل مواجه سازد؛ زیرا این‌گونه تحریم می‌تواند سیر کالا، خدمات و به‌طور کلی مزایای تجارت بین‌الملل را با محدودیت مواجه سازد. روشن است که قراردادهای تجاری در عرصه بین‌الملل متأثر از تحریم‌های اقتصادی خواهد بود (مرزبان، ۱۳۹۴) اگر واردکننده کالاهای تجاری از کشوری که هدف تحریم است باشد، ممکن است نتواند صادرکننده که متبوع

¹ Sornarajeh

² Chenery

دولت واضح تحریم و کشوری غیر از آن است را به ایفای تعهد مجبور نماید و بالتبع همین وضعیت نیز ممکن است برای صادر کننده ای در شرایط مشابه ایجاد شود و هزینه هایی سنگین را بر طرفین قراردادی بار خواهد کرد (غلامی و امین زاده، ۱۳۹۳)

تحریم های اقتصادی محدودیت هایی را در مبادلات بین المللی و سرمایه گذاری برای کشور تحریم شده ایجاد می کند که معمولاً به عنوان ابزاری برای پیشبرد اهداف سیاسی به شمار می آید. امروزه این کشورها هدف خود از تحریم ها را دموکراتیک کردن حکومت کشورهای مورد نظر خود عنوان می کنند تا بتوانند موافقت افکار عمومی و بین المللی را برای رسیدن به اهداف شان، به دست بیاورند این در حالی است که هدف ابرقدرت ها نه تنها تقدیم دموکراسی به کشورهای هدف (عمدتاً کشورهای در حال توسعه) نیستند، بلکه به دنبال در هم شکستن نظام حاکمه و ویران کردن زیرساخت های اقتصادی و نظامی آن کشور هستند (قمری، ۱۳۹۴)

همچنین با اعمال تحریم و محدودیت شرکت ها در تأمین منابع ارزی مورد نیاز خود از طریق بانک ها، مشتریانی که منابع مورد نیاز خودشان را از طریق گشایش اعتبار تأمین می کنند، دچار مشکل می شوند و به دلیل مکمل بودن تسهیلات ارزی و ریالی در فرایند تولید، نمی توانند محصولات خود را طبق زمانبندی پیش بینی شده تولید نمایند. از این رو، به علت عدم توانایی در بازپرداخت تسهیلات خود، به نظر می رسد که بانک های تحریم شده در کوتاه مدت با افزایش مطالبات مواجه شوند، گرچه پیش بینی می شود که در بلندمدت، به دلیل کاهش مرادوات ارزی و کاهش چشمگیر گشایش اعتبارات اسنادی، روند صعودی افزایش مطالبات ارزی بانک ها کاهش یابد.

همزمان با اعمال تحریم، به دلیل نگرانی از بابت امنیت صادرات، ریسک اعتباری مرادوات با اکشور هدف تحریم بالا رفته و نرخ پوشش بیمه صادرات کالا به این کشور افزایش می یابد و این مورد منجر به افزایش هزینه ها و قیمت نهایی کالاهای صادراتی به کشور تحریم شونده می شود.^۱

نتیجه گیری

امروزه، اهمیت تجارت بین المللی برای هیچ کس پوشیده نیست و تا آنجا گسترش یافته است که توانسته اختلافات نژادی، قومی و منطقه وی را کم رنگ و کم اهمیت تر جلوه دهد. امروز آن عده از کشورهای که وارد تجارت بین المللی اند و سود تجارت را بدست آورده اند همواره در تلاش اند که حجم تجارت شان را بیشتر گسترش دهند و سعی بر آن کردند تا سازمان ها و گروه ها و حتی اتحادیه های را تشکیل دهد تجارت بین المللی نه تنها باعث رشد و پیشرفت اقتصادی سطح کشورها نگردیده بلکه همواره فعالیت های سیاسی فرهنگی اجتماعی را نیز دربردارد.

^۱ تحریم اقتصادی ایران توسط آمریکا، مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی، دفتر مطالعات سیاسی، خرداد ۱۳۷۷

مثلاً آن عده از کشورهای که با یک سری معضلات سیاسی مواجه می‌شوند بیشتر از طرف کشورهای حمایت می‌شوند که از روابط تجارتي خوب برخوردار هستند و کشورهای در تجارت بین‌المللی سهم اند که بتوانند کالاهای تولیدی دیگر کشورها که نیاز مبرم و اساسی به سرمایه‌گذاری در بخش‌های مختلف تولیدی را دارند فراهم کنند و از این طریق بتوانند با کشورهای دیگر صادرات داشته باشند. میزان فعالیت‌های سیاسی و اجتماعی که تحت حمایت خاص مقررات و قوانین کشور میزبان می‌باشند، را با اهداف خشونت و مبارزه با تروریسم که موجب ناامنی در مناطق برای ورود سرمایه به کشورهای همسایه مختل شده است را برطرف کنند. بنابراین همیشه ترس و نگرانی برای مناطق وجود دارد که این گروهها به سایر کشورهای مجاور هم سرایت می‌کنند که این ریسک سرمایه‌گذاری ملی و بین‌المللی در کشورهای همسایه را هم دچار مشکلات فراوانی کرده است. حتی ممکن است این تاثیرات بر سایر کشورها که در آن منطقه واقع نشده اند هم اثرگذار باشد.

اهداف اصلی سیاسی در پس تحریم‌های اقتصادی تمایل به تأثیرگذاری در سیاستها یا حتی ایجاد تغییر در نظام سیاسی یک کشور؛ تنبیه و مجازات یک کشور به علت سیاست‌های آن کشور؛ نشان دادن مراتب مخالفت نمادین با سیاست‌های کشور هدف تحریم به دلایل مختلف؛ دادن اطمینان خاطر به مخاطبان مورد نظر در کشور تحریم کننده که دولت آن کشور با سیاستهای کشور هدف مخالف است.

کتابنامه:

- آزاد، ناصر و چتروز، آزاده. (۱۳۹۹). بازاریابی بین‌المللی، سازمان جهاد دانشگاهی، چاپ اول.
- آذربایجانی، کریم، طیبی، سید کامیل و صفادریگیری حلیمه. (۱۳۹۴). اثر تحریم‌های اقتصادی ایالات متحده و اتحادیه اروپا بر تجارت دوجانبه ایران و شرکای عمده تجاری آن: کاربرد مدل جاذبه، مجله تحقیقات اقتصادی، دوره ۵۰، شماره ۳.
- انصاری سامانی، حبیب؛ سهیلی، رضا؛ جعفری، محمد و اکبری، حدیث. (۱۳۹۷). تروریسم و تجارت خارجی ایران ۲۰۱۵-۱۹۹۹، همایش تولید ملی و اشتغال پایدار، چالش‌ها و راهکارها، بروجرد.
- برگستر، ویلی (۱۳۷۸)، دولت و رشد، علی حیاتی، تهران، برنامه و بودجه، ص ۲۷.
- بوزان، باری. (۱۳۷۸). مردم، دولتها و هراس، پژوهشکده مطالعات راهبردی، تهران، پژوهشکده مطالعات راهبردی، ص ۲۶۳.
- پاداش، حمید، خداپناه، بهمن. (۱۳۹۶). تحلیلی از شیوع تروریسم منطقه‌ای و تأثیر آن بر محیط کسب و کار در ایران، مجلس و راهبرد، دوره ۲۵، شماره ۹۴، ص ۱۴۹ - ۱۷۸.
- خمینی، روح الله. (۱۳۹۲). تقریرات فلسفه: شرح منظومه، دوره سه جلدی، محقق سید عبد الغنی اردبیلی، تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، مؤسسه چاپ و نشر عروج

قمری فرزاد، فرهاد. (۱۳۹۴). مدیریت تحریمهای اقتصادی با تأکید بر اقتصاد مقاومتی، کنفرانس مدیریت و کارآفرینی در شرایط اقتصاد مقاومتی.

صادقی حقیقی، دیدخت (۱۳۹۷). مروری اجمالی بر اقدامات مجمع عمومی و شورای امنیت در مقابله با تروریسم بین‌المللی، اطلاعات سیاسی-اقتصادی، شماره ۱۸۳: ۲۴-۳۴

طیب، علیرضا. (۱۳۹۵). تروریسم تاریخ، جامعه شناسی، گفتمان، حقوق، تهران: نشرنی

غلامی، وحیده و امین زاده، الهام. (۱۳۹۳). رویکرد فعال در مقابله با پیامدهای تحریمهای اقتصادی در قراردادهای تجاری، فصلنامه مجلس و راهبرد، سال ۲۱، شماره ۷۸.

هلر، رابرت. (۱۳۷۱). تجارت بین الملل نظریه ها و شواهد تجربی. ترجمه ملک آفاق فتحیان پورکندی. چاپ اول. تهران.

ماهنامه اقتصاد سیاسی، پیش شماره اول، ص ۳۴.

مرزبان، حسین، استاذزاد، علی حسین. (۱۳۹۴). تاثیر تحریم های اقتصادی بر تولید و رفاه اجتماعی ایران: رهیافتی از الگوی رشد تعمیم یافته تصادفی، فصلنامه پژوهش های اقتصادی ایران، شماره ۶۳.

مبینی کشه، زهرا و امیدی، علی. (۱۳۹۸). موج چهارم تروریسم و روندهای آینده تروریسم بین الملل پژوهشنامه ایرانی سیاست بین الملل، سال ۷، شماره ۲، ص ۲۶۴-۲۳۹

- Abadie, Alberto; and Grdeazabale Javier (2008), " *Terrorism and World Economy*". European Economic Review. Vol. 52, No. 1, pp. 1-27.
- Buzan, Barry, "The Interdependence of Security And Economic Issues in the New World Order" in: Richard Stubbs and Geoffrey R., Political Economy and The Changing Global Order, Great Britain, Macmillan Press LTD, 1994, p.99
- 2006 "How Much Does Violence (Blomberg, S. Brock and Gregory D. Hess. tax Trade?," Review of Economics and Statistics. 88 (November): 599-612.
- . Conflict and trade. Journal of Conflict Resolution 24,)1980(Polachek, S. W., 55--78.
- Gill, Stephen and David, Law, The Global Economy: Perspectives, Problems and Policies, Hemel Hempstead: Harvester Wheatsheaf, 1988.
- Gerry Everding (2003). American businesses play critical and costly role in global war on terrorism, <http://news-info.wustl.edu/tips/page/normal/578.html>
- Lenain, P. , M. Bountri and V. Koen (2002), " *The Economic Consequences of Economics Department Working Papers* , No. 334, OECD *Terrorism*" , OECD Publishing.
- Sornarajeh . M . " *The International Law on Forgein Investment* " . Third Edition . New York Cambridge University Press.. P.8.

www.terror-victims.com/fa
www.icterrorism.com/fa
www.southcom.mil
www.terror-victims.com/fa/index